

upaatvivlelig indeholde en Fordømmelse: turde maaskee den Forklaringsgrund være tilbage, at de, for ikke med rene Ord at nævne de Uteerligheder, hvorfor Torben beskyldtes, lode det beroe ved at erklære ham skyldig i den Sierning, for hvilken han var sigtet. Er denne Forklaring rimelig, opstaaer en ny Tvivlsgrund mod Hr. Rohmans Resultat. Ogsaa kunde man vel henføre Torbens Sierning under Gaardsrettens Cap. 12*), dersom man turde antage, at han var sigtet for at tenteret Boldtægt i Kongens Gaard.

II.

Om Torben Dyes Forbrydelse og hans Forhold mod Dyrcke,

af

C. Nolsbæch.

Naar den historiske Kritik, uden Hjælp af en eneste ny opdaget Kilde, eller af noget hidtil ubenyttet Afsnit, ved nøjagtigere Benyttelse og skarpere Sammenligning af de forhaandene værende, for Alle tilgængelige ældre Beretninger om en meer end 300 Aar gammel, dunkel og gaadefuld Tildragelse, bliver i Stand til fra flere Sider at sætte den i et klarere Lyg, og i det mindste, om ei at restituere det ved Kildernes Tausshed for stedse forsvundne Detail, der fattes for at udfylde Tiltra-

*) „Hwo som woldtagir nogher quinnæ, och höres roob eller aakall, syunæs bloth eller refne kleder, en tho at han fulkommer ey sin willie met hennæ, mystæ sitt lif, om han worther greben meth færske gerning. Æn withes thet hanum om han dyl. tha dyllæ meth tolf men af garthen. oc rathe huær there half nessnd.”

gelsen, eller give den fuldstændig historisk Skikkelse, dog at fremhæve mangen forbigaaet Omstændighed, og bortrydde meer end een Feiltagelse, eller ubevist og ubegrundet Forudsætning, der har forplantet sig fra den ene senere Historiefriver til den anden: da kan man ikke andet end tillægge en saadan kritisk Undersøgelse den Fortieneste, at have heldigen opnaaet sin Formaal. Det kan ikke lægges den til Last, at den strengt holder sig til Kildernes Ord og Indhold; og derfor ogsaa fremdeles maa lade alt det uopklaret, som hverken ved samtidige og andre sikke Vidnesbyrd, eller ved en klar Deduction af disses Udsagn, kan erholde factisk Visshed. Det er ikke af Kritiken, at vi vente os ubegrundede Gissninger, eller udpyntede Hypotheser og Formodninger, i Form af historisk Beretning.

Den sædvanlige Fortælling hos de Nyere, der, lige fra Meursius og Pontanus af, egentlig kun have fulgt Hvitfeldt, om Dyvekes Død, Skriveren Faabergs summariske Execution, og Torben Dres Dom og Henrettelse, er af Hr. Rohmann bleven underkastet en saa nøagtig og fuldstændig kritisk Analyse, at der neppe vil findes den mindste Omstændighed, disse Tildragelser vedkommende, i de os levede Kilder, der har undgaaet Forfatterens Opmærksomhed og Berøring. Uagtet vi saaledes maae erkiende, at der paa flere Punkter er kommet et nyt Lys i Sagen, og hverken Torben Dre, efter den Rohmannske Undersøgelse, kan blive betragtet saa skyldfri, eller Kongens Sigtelse imod ham ansees for at have været saa aldeles uden Grund og Anledning, som man hidtil har været tilbøielig til at troe: er det dog ikke meer end naturligt, efter Kildernes Veskaffenhed, at vi ei kunne vide meer end for om det, der først i Kongens Segsmaal for Rigsraadet, som Torben Dres rette Bærning i Livsfager, siden ved Vondernes Rævnings-Ret, er gjort til den Anklagedes Forbrydelse, for hvilken Kongen, da det antoges at Vonderne havde kiendt ham skyldig,

tildømte han Livsstraf. Det er netop dette Hovedpunkt, hvad Klagen er gaaet ud paa, som mangler os, for at gien- nemskue, om just ikke den hele Begivenhed fra sin første Op- rindelse, saa dog Alt hvad der af den er kommet for Lyset i Retsfagen mod Torben Dre. Thi — om vi endog havde høint Hovedpunkt oplyst ved et Document, eller en fuldstændigere Angivelse hos Swaning eller andensteds — kunde dog uden Tvivl let en af de vigtigste Omstændigheder ved Tildragelsen dølge sig, deels ved Savnet af den henrettede Faaborgs Vidnesbyrd; deels ved det Uvisheds-Elør, som maaskee, om endog de For- brydelser, hvorfor T. Dre blev sigtet, bestemt vare angivne, dog vilde hvile over Dyvekes egentlige Dødsmaade. Endskiondt denne vist nok gierne kan have været naturlig, og dog lettelig, baade ved sin Hastighed, ved de Forhold, hvori den pludselig Vortdøde stod, og de mange Fiender, hendes Moder havde, kunde foranledige den Mistanke og de Rygter, som noget efter hendes Død synes at være benyttede til eet af Klagepunkterne imod Torben Dre: saa viser det sig i det mindste, at Sagn- og Rygter om Forgiftelsen maae have været af en saadan Art, at de let kunde henledes som udtrykkelig Beskyldning imod begge de fængslede Adelsmænd. Thi at i det mindste ikke Knud Gylbenstjerne kan have været mistænkt eller beskyldt for andet, end Deeltagelse i det forudsatte Giftmord: er tydeligt nok.

Hvad Torben Dre derimod angaaer, saa er det netop den i Beretningerne tydeligt nok fremtrædende dobbelte Brode, som, under Savnet af bestemt Underretning om Sigtelsens Ind- hold, forvirrer Synspunktet, og formindsker Mueligheden af at kunne udfølge ved kritisk Conjectur, hvad Beretningerne fattes i Angivelsen af bestemte Facta og Omstændigheder. Endskiondt Hr. Rohmann's Undersøgelser i det Hele have ledet ham til at anfæe Mistanken for Dyvekes Forgiftelse som Hoved- Beskyldning imod T. Dre, og Grundene til denne Mistanke

for ei at have været saa svage, som man for det meste har villet antage: har han dog selv bestyrket og tydeligt nok fremhævet en anden Omstændighed, nemlig T. Dres Stræben efter at vinde Dyvekes Gunst, og Maaden, hvorpaa han cengang søgte at opnaae sin ukjyde Hensigt, som en saadan, der efter alle Indicier er af Kongen bleven benyttet i Klagemaalene imod Slotsherren. Det er et Beviis paa, hvor uopmærksomt alle de, som hidtil have indflettet den hele Episode i Fortællingen af Christen den Andens Regieringshistorie, have benyttet Kilderne, og fornemmelig Svanings Skrift, at Jagen af dem har kunnet see hvad der ligger i denne Forfatters tydelige Ord om det, som paa Slottet, ja i Kongens eget Sovestue, var passeret imellem T. Dre og Dyveke. Denne Tildragelse, der maa være kommen for Kongens Dre, giver os ikke allene en Bekræftelse paa det Ufordeelagtige, der fra andre Sider tillægges T. Dres Charakter; men sætter ogsaa — naar vi ligesom see Tildragelsen saaledes, som Svaning fortæller den — Samtalen imellem Kongen og T. Dre ved Hof-Gildet i mere Lys.

Man har hidtil altid i dette Punkt overset Svaning, og holdt sig til Hvitfeldt, der kun siger det Halve, eller giver Svanings Ord en anden Bending; og herved er det især, at man har faaet noget ganske andet ud af Sagen og af T. Dres Forhold til Dyveke, end den rette Sammenhæng. Man har talt om Slotsherrens „Kiærlighed“ til Dyveke; ja endog ligesom ladet ham „yttre Vustet om at ægte hende.“ Om det sidste findes ikke et Ord i Kilderne (Vustet kan maaskee snarere have været hos Dyveke*), og af hvilken Art hans Kiærlighed til Dyveke var — viser bedst Tildragelsen i Kongens Sovestue, saaledes som den, efter Svanings tydelige Ord, er

*) At hun har havt Tilbeielighed eller Godhed for T. Dre, kan man, i det mindste efter den Skibbyske Krønikes tydelige Udtryk, ikke tvivle om.

tilgaaet. Det bliver os, efter dennes Beretning, fuldkommen klart, at det især har været hlin Tildragelse, som Kongen har havt for Die, da han ved en Leilighed, hvor Torben formodentlig ikke har været ganske ædru, eller sig selv saa mægtig som Kongen, benyttede denne til at bringe en Sag paa Bane, hvorom Kongen uden Tvivl har vidst saameget, at han kun vilde søge at fraliske T. Dre hans egen Tilstaaelse. Det synes nemlig tydeligt nok af Omstændighederne ved Fremgangsmaaden imod Faaborg, at denne har været vidende om hvad der er foregaaet imellem T. Dre og Dyveke — og da formodentlig ved en Meddelelse til ham fra hendes Side. Faaborg, hvilken Christian II., som det lader til, har brugt som Espion, (rimeligviis ved flere Leiligheder, end denne) har maaskee igien robet det Foregaaede for Kongen; men som noget, der ikke havde andet Beviis, end Dyvekes eget Udsagn. Man kunde nu igien tænke sig, at T. Dre senere ved hende selv har erfaret, at Faaborg havde faaet meer at vide om Slotsherren, end denne kunde være tiemt med hos Kongen; og at dette — maaskee i Forening med en anden Mistanke til Faaborg, som imidlertid kunde være vaft hos den skindsyge Konge — har været Aarsag til den ubesindige og overmodige Skrivers Undergang. Man kunde da paa en for Dyveke mindre graverende Maade, end efter Hr. Rohmanns Gissning (ovenf. S. 139) forklare sig hendes Fortrydelse, da hun erfarede Faaborgs Henrettelse. At antage Dyveke i Stand til en saa nedrig Handling, som den, at lade Bladene udrykke af Faaborgs Regnskab (noget som han, efter den Charakter hvori han i Historien fremtræder, synes at have været Mand for selv at kunne gøre) forekommer mig derimod ikke at være begrundet i den Forestilling, som man (rigtig nok mest af den negative Grund, at der overhovedet i Kronikerne findes saa lidt om hende) har Anledning til at danne sig om Dyvekes Charakter. Snarere turde man maaskee af den hele Begivenhed,

eg-af de forskjellige Rygter om Faaborgs og T. Dres Forhold til hende, som ere komne for Kongen (men som ogsaa vel kunde reise sig fra talrige Sienders Paafund og Bagvaskelse) tænke sig, at Christian den Andens lidenskabelige Skindsyge ikke har været uden al Grund; eller at Dyvekes Opførsel i det mindste ikke har været forsigtig.

Naar man nu gennemlæser hele Beretningen om det paafølgende Eogsmaal, Rettergangen og Dommen over T. Dre, saavel hos Svanning, som hos Hvitseldt: maa det forekomme os temmelig tydeligt af begge Beretninger om Sagen, (maaskee endog mest af Svanning) at Slotsherrens Opførsel mod Dyveke i det ovenfor berørte Tilfælde — en tilstøttet Voldsgjerning begaaet paa Kongens Slot — i det mindste har været een mod T. Dre fremført Hovedklage. At derimod allene Beskyldningen om Forgiftelse i Rigstraadets Manifest (Hvitseldt II. 1215) omtales som ubevisselig, eller som en saadan, hvorfor han ved Herredagsdommen var frikendt: kan have havt meer end een Grund; og bl. a. den meget gode, at han ikke har kunnet frikendes i det andet Tilfælde; og at det netop er dette, som der sigtes til, naar det i Hvitseldts Fortælling (II. 117) hedder, at Raadet meente, Ingen for Tanke (Hensigt), uden for bevislig Gjerning (her nemlig det fuldførte Attentat) burde at straffes; og om end saa havde været, da havde jo Kongen sin ægteviede Hustru for sig selv, og det var kun hans Volkab, mod hvem T. Dre havde forset sig. — Fra hvilken Side man endog vil see dette Raisonnement, saa er det klart nok, at her ei kan være Tale om nogen Beskyldning for Forgiftelse. At en saadan har været forebragt mod T. Dre, beretter derimod udtrykkelig den samtidige Forfatter af Chron. Skibyense; hvorimod det synes, som Hvitseldt, der i Fortællingen selv reent forbigaaer dette Punkt, mueligen paa et andet Sted kan have havt det for Øie; der nemlig, hvor han (S. 1118)

meddele Adelsens Yttring: „at havde end T. Dre været skyldig derudi (hvori, nævnes ikke) da var det skeet for Kongens egen Siæls Saligheds Skyld, og Rigets Bedste.“

Hvad der, uagtet Forvirringen, som bringes ind i Sagen ved de ilde sammen passende Yttringer — sigtende, som det lader, snart til det ene, snart til det andet Klagepunkt — bliver lige klart, er dette: at Kongen, der en Tid lang har baaret et skult, og uden al Tvivl først af Skindsyge fremkaldt Nag til T. Dre, ved den omtalte Eelighed (nemlig under Hof-Eyligheden) ikke har tænkt paa Dyvekes Død, eller i det mindste ikke ladet noget Ord falde, der i den Henseende robede Mistanke til T. Dre; men at derimod en tidligere Sag, Torben Dres Forhold mod Dyveke, og hvad Kongen derom uden Tvivl havde erfaret af Faaborg, har været det, han vilde tage Hævn over. — Har nu Forgiftelsen, som det synes, været en ubevisselig Beskyldning, og noget, hvorom man kun veed, at det var Rygte blandt Folk: saa tør man derimod vel betragte T. Dres hos Swaning tydeligt angivne Adfærd mod Dyveke, som en Klenodsgjerning. — Dette hindrer imidlertid ikke, at vi ligesuldt, ogsaa efter min Formening, maa ansee Fremgangsmaaden imod T. Dre, uagtet hans Død efter den strenge Ret maaskee var vel fortient, for ligesaa lovløs og vilkaarlig, som hans egen Procedure med Faaborg. Hos Kongen viste sig oensynligen en stærk personlig Ferbitvelse, voldsom Hævnlyst, og tidligere Nag og Skindsyge, dulgt med den ham egne Forstillelseskonst, som Drivefyedre. Jeg kan derfor heller ikke andet, da Alt dette synes allene at udgaae fra T. Dres tidligere Forhold til Dyveke — uagtet næsten enhver Omstændighed i denne Tildragelse er dunkel og usikker — end ansee Formodningen om, at Kongen forhen skulde have billiget en Plan til at faae Dyveke gift med T. Dre, for ligesaa usandsynlig, som at denne nogentid har havt en saadan Tanke.
